

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22517758.2022.12.2.1.2>

رابطه سواد اطلاعاتی معلم با کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله معلمان ابتدایی منطقه ۱۲ شهر تهران

زینب سادات مکبری^۱، امیرحسین محمد داودی^۲، مریم صفر نواده^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۹

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف بررسی رابطه سواد اطلاعاتی معلم با کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله معلمان ابتدایی منطقه ۱۲ شهر تهران انجام شد. هدف پژوهش، کاربردی، روش گردآوری داده‌ها، میدانی و شیوه اجرا توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری کلیه معلمان ابتدایی منطقه ۱۲ شهر تهران که بالغ بر ۶۰۴ نفر بوده که با توجه به جدول مورگان از این تعداد ۲۳۴ نفر بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. ابزار پژوهش سه پرسشنامه استاندارد سنجش سطح سواد اطلاعاتی یزدانی (۱۳۹۱)، کیفیت تدریس سراج (۲۰۰۳) و مهارت حل مسأله هپنر و پترسن (۱۹۸۲) بوده است. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها به وسیله صاحب‌نظران و اساتید دانشگاه تأیید و پایایی آنها به میزان آلفای کرونباخ ۰/۹۴، ۰/۹۱ و ۰/۸۶ به دست آمد. برای تجزیه تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS-22 و Lisrel استفاده شد و داده‌ها با توجه به شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و شاخص‌های استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که همبستگی بین متغیرها مثبت، متوسط و معنادار است؛ این بدان معناست که با افزایش میزان سواد اطلاعاتی معلمان میزان کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله آنها نیز افزایش می‌یابد.

واژه‌های کلیدی: سواد اطلاعاتی، کیفیت تدریس، مهارت حل مسأله

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران zs_mokabberi@yahoo.com

۲- دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران (نویسنده مسئول)
adavoudi838@yahoo.com

۳- دانشیار عضو هیئت علمی معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران dr.safarnavadeh@gmail.com

مقدمه

صاحب‌نظران معتقدند که آموزش و پرورش مهم‌ترین عامل مؤثر بر جامعه است که آن را هدایت می‌کند و همراه با تغییرات و تحولات در سرتاسر جهان تحت تأثیر قرار می‌گیرد، بر همین اساس ضروری است که برنامه‌های آموزش و پرورش به موازات این تحولات و با توجه به الزامات جامعه سازمان‌دهی شود (شامرادی، ۱۳۹۴). آموزش سواد اطلاعاتی در سال‌های اخیر در تمامی کشورها، مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته و چند سالی است در کشور ما نیز کانون توجه واقع شده و پژوهشگران تحقیق در این زمینه را موضوع بررسی‌های خود قرار داده‌اند؛ با توجه به اینکه بررسی وضعیت مهارت‌های سواد اطلاعاتی معلم‌ها کمتر مورد توجه محققان بوده است و این در حالی است که ریشه عادات و مهارت‌های همه افراد فعال در جامعه به سال‌های اولیه زندگی آنها برمی‌گردد و کودکان بیشتر عادات و مهارت‌های خود را در مدرسه می‌آموزند. اگر معلم‌ها خود به سلاح و یا بهتر بگوییم سواد قرن بیست و یکم مجهز نباشند، چگونه می‌توانیم انتظار داشته باشیم که دانش‌آموزان ما بتوانند این مهارت‌ها را در مدرسه بیاموزند. بنابراین، یکی از بخش‌هایی که باید در آن به سواد اطلاعاتی کارکنانش توجه شایسته شود، آموزش و پرورش است؛ زیرا بنیان هرگونه تغییر و تحول در افراد جامعه در آموزش و پرورش پی‌ریزی می‌شود. در این میان توجه به وضعیت سواد اطلاعاتی معلم‌ها و بویژه معلم‌های ابتدایی از اهمیت دو چندان برخوردار است (یزدانی و موسوی، ۱۳۹۵). همزمان با این تغییرات و شناخت فنون و مهارت‌ها و ظهور پدیده‌های نوین در فناوری اطلاعات، این امکان را فراهم کرد که طیف وسیعی از جویندگان علم و دانش در نقاط مختلف جهان به دنبال یادگیری روش‌هایی متفاوت از روش‌های سنتی و معمول بروند (سلطانی و رجبی، ۱۳۹۸). معلمان برخوردار از دانش، بینش، نگرش و مهارت مناسب برای بکارگیری فناوری‌های جدید در فرایند تدریس به فراگیران، از امکان انتخاب راهبردهای تدریس اثربخش با توجه به ویژگی‌های فراگیران از بین انبوهی از راهبردهای تدریس و همچنین انتقال اطلاعات علمی موضوع مورد نظر در حد مناسب و شایسته بهره‌مند می‌شوند (علیزاده و جوادی‌پور، ۱۳۹۳). با توجه به مباحث زیادی که امروزه پیرامون کیفیت و اهمیت آن بویژه نزد مدیران و کارشناسان آموزشی مطرح است، لازم است که سازمان‌ها و مؤسسات آموزشی با

سرلوحه قرار دادن برنامه‌های بهبود کیفیت در کارهای خویش اقدامات لازم را جهت افزایش کارایی و بهره‌وری معلمان انجام دهند (شامرادی، ۱۳۹۴). معلمان در عصر حاضر، مسئول مستقیم انتقال دانش به دانش‌آموزان هستند (ورنر^۱، ۲۰۲۰). هرچه معلمان از آمادگی، شایستگی و توانمندی بیشتری برخوردار باشند سهم بیشتری در ارتقای سطح کارایی نظام‌ها خواهند داشت (دیبایی و همکاران، ۱۳۹۵). جهان امروز همواره در حال تغییر و تحول است، رشد چشمگیری در تکنولوژی و فناوری دیده می‌شود و در مدت زمان کمی سواد اطلاعاتی دو برابر می‌شود. نظام آموزشی به‌عنوان پرورش دهنده سازندگان فردای جامعه، باید دانش‌آموزان را با مهارت‌های مهم زندگی از جمله مهارت حل مسئله آماده و تجهیز نماید (احمدی و عبدالملکی، ۱۳۹۲). آموزش این مهارت‌ها، به افراد کمک می‌کند تا در جهت شناخت هر چه بهتر خود، کنترل هیجانات و استرس‌ها و حل کردن هر چه بهتر مسائل و مشکلات قدم بردارند. آنان می‌توانند مسئولیت‌های اجتماعی خود را پذیرفته و بدون صدمه زدن به خود و دیگران با چالش‌ها و مشکلات زندگی روبه‌رو شوند و انتخاب‌ها و رفتارهای سالمی در سراسر زندگی داشته باشند (بریمانی و رسولی، ۱۳۹۶).

مهارت حل مسئله فرایندی شناختی رفتاری است که توسط خود فرد هدایت می‌شود و فرد سعی می‌کند که با کمک آن به حل مشکلات بپردازد (ابراهیم پور و همکاران، ۱۳۹۶). با توجه به تعریف مسئله، می‌توان حل مسئله را به‌صورت تشخیص و کاربرد دانش و مهارت‌هایی تعریف کرد که منجر به پاسخ درست یادگیرنده به موقعیت یا رسیدن او به هدف مد نظرش می‌شود. بنابراین، عنصر اساسی حل مسئله کار بست دانش و مهارت‌های قبلا آموخته شده در موقعیت‌های تازه است (خوشبخت و لطیفیان، ۱۳۹۰) و احتمال انتخاب مؤثرترین پاسخ را از میان انواع پاسخ‌ها افزایش می‌دهد (محزون‌زاده بوشهری، ۱۳۹۵). مؤلفه‌های آن اعتماد به حل مسائل، سبک گرایش - اجتناب و کنترل شخصی می‌باشد. سلامی و ارمو^۲ نشان دادند، افرادی که مهارت اجتماعی بالایی دارند میزان اضطراب در آنان نسبت به سایرین کمتر است، چرا که میزان خود آگاهی در آنان بالاتر است. در پژوهش

¹ Werner

² Salami & Armoo

دیگر، نتایج تحقیق هپنر^۱ و همکاران نشان داده است که یکی از شاخص‌های مهم سلامت روانی توانایی حل مسأله و تصمیم‌گیری است (عظیمی و همکاران، ۱۳۹۱). متالیدو^۲ (۲۰۰۹) اگر هدف ما فراهم کردن زمینه آموزش حل مسأله به دانش‌آموزان باشد، ابتدا باید خود معلمان به صورت شفاف و صریح حل مسأله را فرا بگیرند (ساداتی و همکاران، ۱۳۹۰).

کیفیت تدریس به ویژگی‌ها و عناصر آموزشی اطلاق می‌شود که می‌تواند انتظارات و نیازهای فراگیران را برآورده و موجبات رضایت‌مندی آنها را فراهم کند. با توجه به آنچه از آن به‌عنوان اساس یادگیری و تدریس مطلوب یاد می‌شود، کیفیت تدریس نه تنها به تمرکز یادگیرنده بر آنچه می‌آموزد کمک می‌کند، بلکه بر چگونگی یادگیری و بهبود کیفیت آن نیز مؤثر است. مؤلفه‌های آن طرح درس، اجرای تدریس، ارزشیابی تدریس و روابط بین فردی می‌باشد. کر^۳ تأکید می‌کند که تدریس خوب و با کیفیت به توسعه بینش، درک، قضاوت و حساسیت بستگی دارد. تدریس با کیفیت باید موفقیت دانش‌آموزان را در تلاش‌ها تسهیل نماید (غلامزاده، ۱۳۹۳). از دیدگاه لفرانسوا^۴ (۲۰۰۶)، به نقل از سیف، (۱۳۹۱) تدریس را می‌توان به منزله فعالیت حل مسأله نگریست؛ یعنی فعالیتی که عبارتند از: حل مستمر مسائل مربوط به برقراری ارتباط، آموزش، انگیزش، مدیریت کلاسی و ...

با توجه به مواجه بودن ذهن معلمان با سؤالات بی-شماری درباره چپستی و چگونگی تعلیم و تربیت مؤثر و غالباً گلابه آنها از ضعف توانایی دانش‌آموزان در ایده‌پردازی، استدلال، قضاوت صحیح، استفاده از معیار، احساس مسئولیت و اینکه چرا به هنگام تبادل اختلاف نظر، منطقی عمل نمی‌کنند، کیفیت آموزش تبدیل به مسأله مهم سازمان‌های درگیر در امر آموزش شده، به دنبال استمرار و پویایی متناسب با تحولات اجتماعی، متخصصان برنامه درسی برای بهبود بخشیدن عملکرد خود و برنامه درسی باید در روند آموزش توجه کنند (شامرادی، ۱۳۹۴). امروزه با توجه به تغییر و دگرگونی که در ماهیت آموزش و یادگیری به‌طور مستمر صورت می‌گیرد، اعضای جامعه باید به فراخور حرفه و تخصص خود،

بنابراین اگر یک معلم از اطلاع لازم برخوردار باشد در جریان تدریس می‌تواند راهنمای دانش‌آموزان باشد تا بتوانند خود به تشخیص راه حل مسأله بپردازند و مهارت لازم برای تصمیم‌گیری و انتخاب را داشته باشند، نه بجای آنها تصمیم بگیرد. به عبارت دیگر، دانش و سواد معلم و یادگیری نوین، بر توسعه روش تدریس معلم یعنی استفاده از روش‌های جدید نه سنتی تأکید دارد (جعفرزاده، ۱۳۹۰). همچنین لازم است معلمان از مهارت حل مسأله برخوردار باشند و از این مهارتها در امور آموزشی و تدریس خود استفاده کنند و ضمن برخورد با یک موقعیت مسأله‌ای به بررسی دانش و تجارب قبلی خود توجه کنند و در نهایت مجدداً تجربیات و دانش خویش را در سطح بالاتری بازسازی و سازمان‌دهی کنند (ابراهیم‌پور و همکاران، ۱۳۹۶).

رنج‌دوست و جبّاری (۱۴۰۱) در پژوهش خود نشان دادند که بین ابعاد سواد اطلاعاتی و ابعاد سرمایه فکری تأثیر مستقیم معناداری وجود دارد. رشوندی و عاشوری (۱۴۰۰) در بررسی خود نشان دادند که راهبردهای مطالعه در رابطه بین سواد اطلاعاتی و کیفیت تدریس

¹ Heppner et al

² Metallidou

³ karr

⁴ lefrancois

مدارس و ۳- سواد اطلاعاتی و اثربخشی مدارس وجود دارد. قوی فکر و رسدی^۵ (۲۰۱۵) در پژوهش خود نشان می‌دهند که آمادگی مؤثر معلمان با ابزار و امکانات فناوری اطلاعات و ارتباطات یکی از عوامل اصلی موفقیت در تدریس و یادگیری مبتنی بر تکنولوژی است.

بنابراین به علت تحولات و چالش‌های موجود در نظام آموزشی و نقش اساسی معلمان در برطرف شدن آن و همچنین به دلیل اینکه کیفیت تدریس معلمان و ارتقاء مهارت‌های آنها می‌تواند برگرفته از اطلاعاتی باشد که معلمان در زمینه‌های مختلف مخصوصاً مسائل آموزشی دارند، به همین دلیل وضعیت سواد اطلاعاتی معلمان مورد توجه بوده است. ناگفته پیداست که برای رسیدن به این مهم، به معلمان با سواد، توانمند و دارای مهارت حل مسأله نیازمندیم. از این رو، شناخت میزان مهارت حل مسأله آموزگاران از اهمیت فراوانی برخوردار است. همچنین سواد اطلاعاتی می‌تواند در ارتقای کیفیت تدریس و کسب مهارت حل مسأله نقش داشته باشد. بنابراین، شناخت رابطه بین سواد اطلاعاتی با کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله آن مهم و ارزشمند است. بر این اساس سؤال اصلی این پژوهش آن است که چه رابطه‌ای بین سواد اطلاعاتی و کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله معلمان ابتدایی شهر تهران وجود دارد؟ برای پاسخ به این سؤال، مدل مفهومی پژوهش به صورت شکل زیر ترسیم شده است.

معلمان با بهزیستی تحصیلی دانش آموزان نقش تعدیل‌گر داشته است. بینشیان، زره‌ساز و محمد حسنی (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان دادند که معلمان مورد بررسی تحت تأثیر سواد اطلاعاتی از رویکرد های متنوع‌تر و همچنین کارآمدتری برای تدریس خود بهره می‌گیرند. نتایج پژوهش اردلان و همکاران (۱۳۹۹) بیانگر آن است که سواد اطلاعاتی رابطه مثبت و معنادار با یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن در معلمان دارد. بریمانی و رسولی (۱۳۹۶) در پژوهش خود نشان دادند که بین سواد اطلاعاتی و مهارت‌های زندگی معلمان همچنین بین سواد اطلاعاتی با مهارت همدلی، مهارت ارتباطی، مهارت حل مسأله و مهارت تفکر خلاق رابطه معناداری وجود دارد. یافته‌های پژوهش شامرادی (۱۳۹۵) نشان دهنده این بود که بین هر یک از ابعاد سواد اطلاعاتی و هر یک از ابعاد کیفیت تدریس رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. اعتمادی و همکاران (۱۳۹۴) طبق یافته‌های پژوهش خود، نتیجه گرفتند که آموزش حل مسأله باعث افزایش توانایی خود کارآمدی در معلمان شده است. الوهو ایفینیدو^۱ و همکارانش (۲۰۲۰) پژوهشی تحت عنوان عوامل مؤثر بر ادغام فناوری معلمان نیجریه : با توجه به ویژگی‌ها، ساختارهای دانش، شیوه‌ها و باورهای فناوری اطلاعات و ارتباطات انجام دادند. نتایج این مطالعه به معلمان کمک می‌کند تا فناوری را به‌طور خاص با توسعه شیوه‌های آموزشی اطلاعات و فناوری ارتباطات خود یکپارچه کنند. هاتلویک^۲ و همکارانش (۲۰۱۸) به این نتیجه رسیدند که خودکارآمدی فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور مثبت با سواد اطلاعاتی کامپیوتر و اطلاعات مرتبط است. اکسیو و چن^۳ (۲۰۱۶) پژوهش تأثیر سواد اطلاعاتی معلمان بر آموزش یکپارچه فناوری اطلاعات و کیفیت تدریس را انجام دادند که نتایج نشان می‌دهد آموزش یکپارچه فناوری اطلاعات تأثیرات مثبت ویژه‌ای در کیفیت تدریس را نشان می‌دهد. فنگ و ها^۴ (۲۰۱۶) در پژوهش خود نشان دادند که ارتباطات معناداری میان ۱- سواد اطلاعاتی و یادگیری مادام‌العمر^۲ - یادگیری مادام‌العمر و اثربخشی

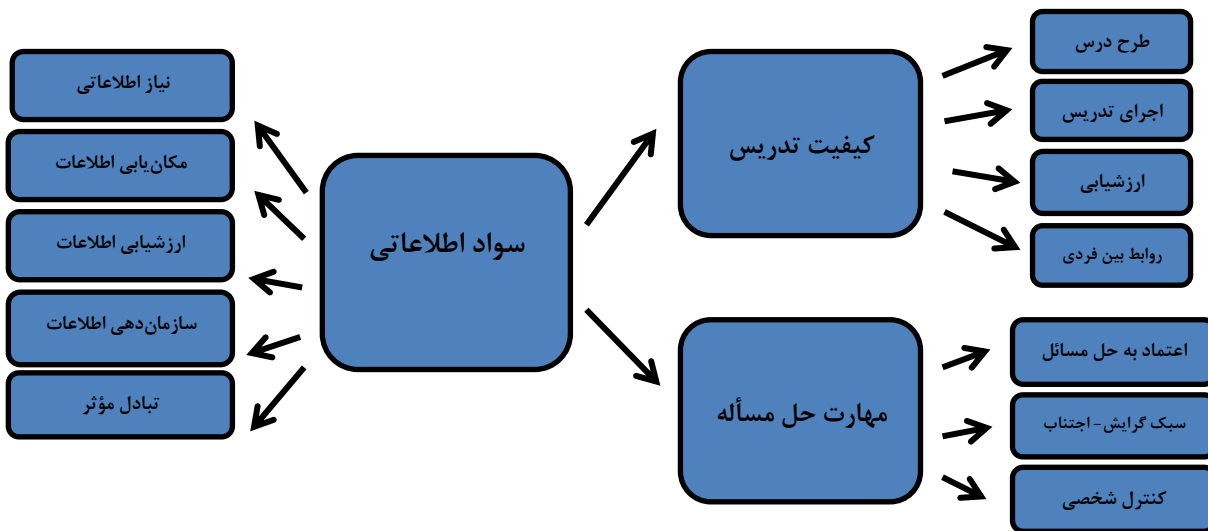
¹ Eloho Ifinedo et al

² Hatlevik

³ Xu & Chen

⁴ Feng & Ha

⁵ Ghavifekr & Rosdy

شکل ۱- مدل مفهومی ارتباط سواد اطلاعاتی معلم با کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله معلمان ابتدایی منطقه ۱۲ شهر تهران

شاخص‌های توصیفی و شاخص‌های استنباطی و از نرم افزار lisrel جهت انجام تحلیل مسیر استفاده شده است.

یافته‌ها

در ابتدا برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها در جامعه آماری از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. نتایج حاصله در جدول ۱ مشاهده می‌شود.

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

جدول ۱- نتایج حاصل از بکارگیری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

نتیجه	سطح	متغیرهای
توزیع داده‌ها نرمال است	۰,۴۰۶	سواد اطلاعاتی
توزیع داده‌ها نرمال است	۰,۱۲۷	کیفیت تدریس
توزیع داده‌ها نرمال است	۰,۱۲۳	مهارت حل

جدول ۱ نشان می‌دهد مقدار سطح معناداری به دست آمده برای تمام متغیرهای از مقدار خطای تحقیق (۰,۰۵) بزرگتر می‌باشد، بنابراین نرمال بودن توزیع داده‌ها تأیید و در نتیجه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از یکسری آمار پارامتریک بهره گرفته شد.

آزمون بارتلت

برای بررسی کفایت نمونه‌گیری از آزمون بارتلت استفاده می‌شود. در جدول ۲ نتایج حاصله ارائه شده است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، میدانی و از نظر اجرا از نوع تحقیقات کمی و غیر آزمایشی است و از نوع پژوهش‌های توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش را معلمان ابتدایی رسمی و قراردادی منطقه ۱۲ شهر تهران تشکیل می‌دهند که تعداد آنها ۶۰۴ نفر هستند که شامل ۵۷۱ نفر زن و ۳۳ نفر مرد می‌باشند. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی است و طبق جدول مورگان نسبت هر نمونه در جامعه مشخص می‌شود. بر همین اساس حجم نمونه ۲۳۴ نفر از معلمان تعیین شد که حدود ۲۲۲ نفر زن و ۱۳ نفر مرد تخمین زده شدند. برای گردآوری داده‌ها از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای که جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از کتب و منابع مربوطه و همچنین مقالات و پایان‌نامه‌های مشابه می‌باشد و ابزار پرسشنامه که برای اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش استفاده شده است. روایی صوری و محتوایی سه پرسشنامه توسط اساتید و متخصصان مورد تأیید قرار گرفته است. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار این ضریب در پرسشنامه سنجش سطح سواد اطلاعاتی ۰,۹۴، در پرسشنامه کیفیت تدریس ۰,۹۱ و در پرسشنامه مهارت حل مسأله ۰,۸۶ بود و نشان از پایایی بالا و مطلوب ابزار اندازه‌گیری پژوهش می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS-22 جهت

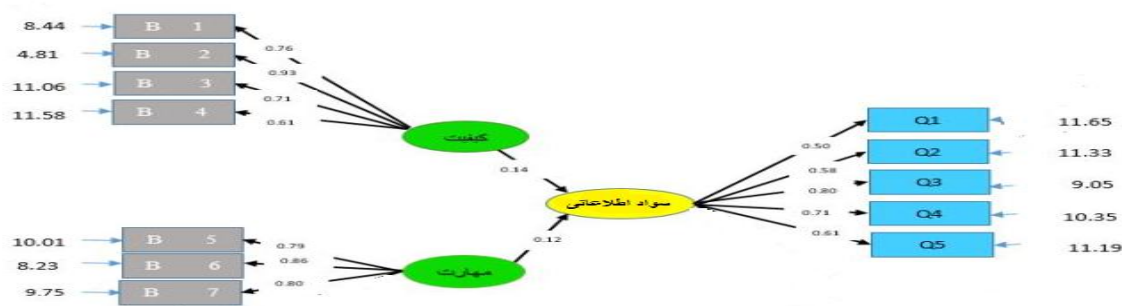
مدل‌سازی معادلات ساختاری

با بهره‌گیری از مدل‌سازی معادلات ساختاری در محیط نرم‌افزار لیزرل، فرضیات تحقیق مورد آزمون قرار گرفتند. در ادامه مدل ساختاری در حالت تخمین استاندارد و ضرایب معناداری مدل مفهومی مورد بحث قرار گرفت. مدل‌های ساختاری همان مدل‌سازی معادلات ساختاری تحقیق یا به عبارت دیگر، بررسی متغیرهای مکنون برون‌زا شامل سواد اطلاعاتی، کیفیت تدریس و مهارت حل مساله به‌طور همزمان می‌باشد.

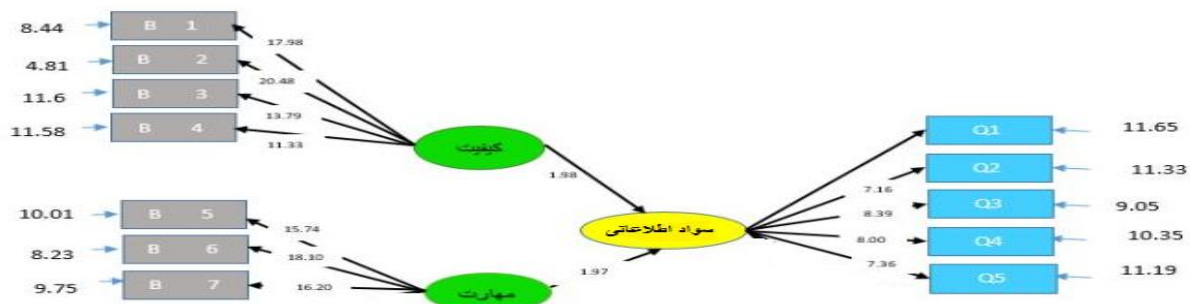
جدول شماره ۲- نتایج آزمون KMO

مقدار آزمون KMO	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره کای دو
۰,۷۴۰	۰,۰۰۰	۱۹۸	۳۰۷,۸۷۹

همان‌طور که از جدول ۲ مشخص است ضریب آزمون KMO بالاتر از ۰,۷۰ و در سطح مطلوبی است که حاکی از کفایت نمونه‌گیری برای تحلیل عاملی می‌باشد. با توجه به نتایج حاصله، می‌توان دریافت که شرایط لازم برای بهره‌گیری از مدل‌سازی معادلات ساختاری در محیط نرم‌افزار لیزرل مهیا می‌باشد.

نمودار ۱- بررسی رابطه‌ی علی متغیرهای اصلی تحقیق (مقادیر تخمین استاندارد)

نمودار ۲- بررسی رابطه‌ی علی متغیرهای اصلی تحقیق (اعداد معناداری)

df=۲,۹۶ و P - Value =۰,۰۰۰ و RMSEA =۰,۰۳۶

$$\chi^2 / df = ۱۵۰۱,۹۸ / ۵۰۶$$

$$۰,۹۱۱ = NFI - ۰,۹۱۴ = AGFI - ۰,۹۳۲ = GFI$$

با نگاهی به نتایج خروجی لیزرل قسمت تخمین غیراستاندارد مدل متوجه می‌شویم که مدل اندازه‌گیری برای مدل مفهومی تحقیق، مدل مناسبی است، چون که مقدار کای دو و RMSEA آن کم بوده و مقدار GFI، AGFI و NFI بیشتر از ۹۰ درصد است. بنابراین مدل

با توجه به خروجی لیزرل مقدار χ^2 محاسبه شده برابر با ۱۹۹,۶۹ می‌باشد وجود χ^2 پایین نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است. زیرا هر چه مقدار χ^2 کمتر باشد، مدل ارائه شده مدل مناسب‌تری می‌باشد با توجه به نتایج ذیل که از خروجی نرم‌افزار لیزرل به دست آمده‌اند.

سواد اطلاعاتی با کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله معلمان رابطه وجود دارد مورد تأیید قرار می‌گیرد. با مراجعه به نمودارهای ۱ و ۲، نتایج حاصل از آزمون فرضیات را می‌توان به شکل زیر نمایش داد:

جدول ۳- نتایج حاصل از آزمون فرضیات

مسیر	سطح معناداری	ضریب مسیر	آماره T	نتیجه آزمون
کیفیت تدریس با سواد اطلاعاتی	$P < 0.05$	۰,۱۴	۱,۹۸	رابطه مثبت و معنادار
مهارت حل مسأله با سواد اطلاعاتی	$P < 0.05$	۰,۱۲	۱,۹۷	رابطه مثبت و معنادار

مسائل، کنترل شخصی و سبک گرایش اجتناب به دست آمده است.

نتایج پژوهش نشان داد، با توجه به فرضیه فرعی اول، بین سواد اطلاعاتی با کیفیت تدریس معلمان ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. نتایج به دست آمده با نتایج پژوهش رشوندی و عاشوری (۱۴۰۰)، بینشیان، زره‌ساز و محمد حسینی (۱۳۹۹)، شاه‌مرادی (۱۳۹۵)، الوهو ایفینیدو و همکارانش (۲۰۲۰)، اکسیو و چن (۲۰۱۶) و فنگ و ها (۲۰۱۶)، قوی‌فکر و رسدی (۲۰۱۵) همسو بوده و مورد تأیید قرار می‌گیرد. در تبیین این نتایج می‌توان ادعان نمود که یکی از مقوله‌ها و متغیرهای مهمی که با کیفیت تدریس معلمان ارتباط تنگاتنگی دارد، موضوع ابعاد و خرده مقیاس‌های سواد اطلاعاتی معلمان است. با توجه به گسترش عصر اطلاعات و نیاز اطلاعاتی دنیای امروز، معلمان نیاز دارند از توانایی‌های لازم برای کسب و تحلیل به موقع اطلاعات برخوردار بوده و قادر به استفاده از این اطلاعات باشند تا با ارتقای آن به دنبال روش‌های تدریس در سطح کیفی بالاتر بوده و از توانایی استفاده از روش‌های تدریس با کیفیت بهره‌مند باشند.

نتایج دیگر پژوهش، نشان داد با توجه به فرضیه فرعی دوم، بین سواد اطلاعاتی با مهارت حل مسأله معلمان ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. نتایج به دست آمده با نتایج پژوهش بریمانی و رسولی (۱۳۹۶) و اعتمادی و همکاران (۱۳۹۴) همخوانی دارد و با یافته‌های آنها همسو است. نتایج بیانگر آن است که شیوه‌های مختلف ارائه سواد اطلاعاتی به ایجاد سطوح عمیق‌تر تفکر منجر می‌شود و مهارت‌های سواد اطلاعاتی به‌عنوان ابزاری مهم، مهارت‌های تفکر سطح بالا و حل مسأله را در افراد تقویت می‌کند و آنها را برای توصیف و تشریح مسأله اطلاعاتی، یافتن بهترین منابع اطلاعاتی، یافتن یک راهبرد جستجوی

ساختاری حاصله از قابلیت اعتماد بالایی برخوردار می‌باشد و می‌توان اظهار نمود که مدل پژوهش از برازش مناسبی برخوردار است و فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر آنکه بین

همان‌طور که در نمودارهای ۱ و ۲ و جدول شماره ۳ نشان داده شده است، مقادیر ضریب مسیر و آماره t نشان می‌دهد ارتباط معناداری بین هریک از متغیرها وجود دارد. به‌طوری که مشخص شد بین سواد اطلاعاتی با کیفیت تدریس با ضریب مسیر ۰,۱۴ و آماره t ۱,۹۸ رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و فرضیه فرعی اول مبنی بر آنکه بین سواد اطلاعاتی با کیفیت تدریس معلمان رابطه وجود دارد مورد تأیید قرار می‌گیرد. همچنین بین سواد اطلاعاتی و مهارت حل مسأله با ضریب مسیر ۰,۱۲ و آماره t ۱,۹۷ هم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و فرضیه فرعی دوم مبنی بر آنکه بین سواد اطلاعاتی با مهارت حل مسأله معلمان رابطه وجود دارد مورد تأیید قرار می‌گیرد. همان‌طور که مشاهده می‌شود تمامی فرضیات تحقیق مورد تأیید قرار گرفتند.

بحث و نتیجه‌گیری

داده‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین ابعاد سواد اطلاعاتی با مؤلفه‌های کیفیت تدریس و مؤلفه‌های مهارت حل مسأله معلمان ابتدایی منطقه ۱۲ شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد. فرضیه اصلی پژوهش با توجه به نتایج تحلیل مسیر تأییدی پژوهش و با توجه به ضرایب استاندارد مسیر و اعداد معناداری که ارتباط مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی با مؤلفه‌های کیفیت تدریس و مؤلفه‌های مهارت حل مسأله را نشان می‌دهد، مورد تأیید قرار گرفته است و با بررسی مؤلفه‌های آنها، بیشترین اثر بر مؤلفه‌ها در متغیر سواد اطلاعاتی به ترتیب بر نیاز اطلاعاتی، مکان-یابی اطلاعات، تبادل مؤثر، سازمان‌دهی اطلاعات، ارزشیابی اطلاعات، در متغیر کیفیت تدریس به ترتیب بر روابط بین فردی، ارزشیابی تدریس، طرح درس، اجرای تدریس و در متغیر مهارت حل مسأله به ترتیب بر اعتماد به حل

یاددهی و یادگیری را کسب کنند و در صورت لزوم اطلاعات خود را با دیگران به اشتراک بگذارند.

بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود: سیاست‌گذاران نظام آموزشی جهت ارتقاء سواد اطلاعاتی و مهارت‌های معلمان در سرفصل‌های آموزشی تربیت معلم و واحدهای ارائه شده، توجه ویژه‌ای به آموزش سواد اطلاعاتی معلمان داشته باشند و کارگروه‌هایی جهت طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای تقویت سواد اطلاعاتی آنها و تدوین برنامه ملی ارتقای سواد اطلاعاتی توسط آموزش و پرورش در نظر بگیرند.

همچنین توصیه می‌شود مدیران آموزش و پرورش و مدارس به منظور افزایش کارایی و پویایی معلمان در فرایند یاددهی و یادگیری، کارگاه‌های آموزشی جهت ارتقای دانش و مهارت و همچنین تبادل تجربیات و اشتراک‌گذاری آنها که باعث گسترش و تبادل طرح‌ها و ایده‌های نو در نظام آموزشی می‌شود برگزار کنند و تجهیزات الکترونیکی آموزشی و ابزارهای آموزشی و کمک آموزشی به روز، جهت بروزرسانی اطلاعات معلمان و ارتقای مهارت‌های آنان فراهم کنند.

همچنین مدیران می‌توانند با در نظر گرفتن میزان سواد اطلاعاتی معلمان و انعکاس آن در نحوه اجرای تدریس آنها و میزان کسب مهارت حل مسأله آنان را در ارزشیابی سالانه و ایجاد انگیزه و تشویق معلمان جهت تلاش در ارتقاء مهارت‌های خود، کمک کنند تا اقدامات لازم نسبت به رفع کم و کاستی‌های مهارت‌های معلمان صورت گیرد.

پژوهشگران آتی نیز می‌توانند با توجه به اهمیت سواد اطلاعاتی معلمان در همه مقاطع تحصیلی، رابطه کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله آنها را بر اساس ارتقاء سواد اطلاعاتی در مقاطع دیگر نیز بررسی کنند. همچنین می‌توانند این موضوع را در بستر فضای مجازی و آموزش الکترونیک مورد بررسی قرار دهند.

موفق، ارزیابی اطلاعات بازیابی شده و در نهایت، ترکیب و سازمان‌دهی اطلاعات و عقاید به منظور حل مسأله یاری می‌دهد. در واقع، حل مسأله معلمان با سواد اطلاعاتی آنها مرتبط است و بر این اساس، معلمان توانایی تشخیص نیازهای اطلاعاتی، شناسایی اطلاعات مورد نیاز، سازمان‌دهی اطلاعات سودمند و کاربرد اطلاعات برای تصمیم‌گیری را به دست می‌آورند.

همچنین با توجه به فرضیه اصلی پژوهش، نتایج نشان داد سواد اطلاعاتی موجبات افزایش توانمندی مهارت حل مسأله معلمان را فراهم می‌سازد و از اثرات مثبت سواد اطلاعاتی این است که در حل مسائل و مشکلات دانش آموزان، به معلمان کمک می‌کند تا با استفاده از اطلاعات گوناگون، راه حل‌های مختلف مسائل و پیامدهای هر یک از آنها را به طور دقیق بررسی نموده، تا به طور مؤثرتری و با تصمیم‌گیری‌های مناسب، مسائل و مشکلات دانش آموزان را حل نمایند. به طوری که معلم آگاه و باسواد اطلاعاتی به اقتضاء شرایط و نیاز دانش آموزان و شناخت استعدادهای آنان روش تدریس مناسب را انتخاب نموده و موجب افزایش کیفیت تدریس می‌شود. لذا به استناد تعاریف رسمی سواد اطلاعاتی و توسعه حرفه‌ای اگر معلمی بتواند نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص دهد، آن را مکان یابی کند و از آن به درستی استفاده نماید، می‌تواند سطح آگاهی، دانش و مهارت خود را افزایش دهد و معلم با توسعه حرفه‌ای بهتری باشد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، می‌توان به این نتیجه کلی اشاره نمود که افزایش سواد اطلاعاتی معلمان در ارتقای بهره‌وری در فرایند تعلیم و تربیت در نظام آموزش و پرورش نقش بسزایی دارد که این نقش منجر به تقویت کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله آنها می‌گردد. به عبارتی، هرچه سواد اطلاعاتی معلمان بیشتر باشد کیفیت تدریس و مهارت حل مسأله آنها نیز افزایش می‌یابد. بنابراین توسعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی معلمان می‌تواند زمینه افزایش کیفیت تدریس و مهارت‌های حل مسأله آنها را فراهم سازد، به طوری که آنها قادر باشند نیاز اطلاعاتی خود را به خوبی تشخیص داده و به آسانی به منابع اطلاعاتی معتبر و اطلاعات مورد نیاز دسترسی پیدا کنند و روش‌های نوین تدریس را شناسایی و بازیابی نمایند و استفاده مؤثرتری از اطلاعات نمایند و مهارت رویارویی با مشکلات و چالش‌های آموزشی و پرورشی در فرایند

منابع

- اردلان، محمدرضا، عبدالملکی، جمال، احمدی، محسن، حیدری سورشجانی، نسرین، و امانی، مرتضی (۱۳۹۹). نقش سواد اطلاعاتی در یادگیری مادام‌العمر معلمان مدارس هوشمند منطقه پنج شهر تهران. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۶(۳)، ۱۴۴-۱۷۷.
- ابراهیم‌پورکومله، سمیرا، نادری، عزت‌الله، و سیف نراقی، مریم (۱۳۹۶). شناسایی و بررسی ویژگی‌های مطلوب عناصر برنامه‌دستی برای نیل به پرورش مهارت‌های حل مسأله در درس مطالعات اجتماعی برای دوره ابتدایی تحصیلی. *فصلنامه مطالعات آموزشی و آموزشگاهی*، ۱۶(۱)، ۱۲۵-۱۷۲.
- احمدی، غلامعلی، و عبدالملکی، شوبو (۱۳۹۲). بررسی تأثیر الگوی حل مسأله بر خلاقیت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در درس شیمی. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱۵(۱)، ۱-۲۱.
- اعتمادی، نامدار، اعتمادی، فرحناز، کامور، علیرضا، و کشت‌کار، مازیار (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های حل مسأله بر خود کارآمدی معلمان مرد مدارس ابتدایی شهر تهران. دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی - افتخاری، حجت، سماوی، سید عبدالوهاب، و زینلی‌پور، حسین (۱۳۹۹). بررسی وضعیت موجود و بهینه برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان مبتنی بر مهارت‌های معلمی از دیدگاه دانشجو معلمان. *فصلنامه پژوهش‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی*، ۱۰(۲)، ۹۵-۱۱۲.
- بریمانی، ابوالقاسم، و رسولی، سیدجلال (۱۳۹۶). رابطه بین سواد اطلاعاتی و مهارت‌های زندگی معلمان مقطع ابتدایی. *فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی* ۱: ۲۲-۵.
- بینشیان، بهار، زره‌ساز، محمد، و محمد حسنی، نسرین (۱۳۹۹). نقش سواد اطلاعاتی در بهره‌گیری از رویکردهای متنوع تدریس برای معلمان مقطع ابتدایی. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی (مطالعات تربیتی و روان‌شناسی)*، ۱۰(۱۱ (پیاپی ۱۹))، ۲۰۵-۲۲۳.
- جعفرزاده، زینب (۱۳۹۰). *بررسی میزان سواد اطلاعاتی دبیران و رابطه آن با روش‌های نوین تدریس در مقطع متوسطه شهرستان زرنند*. دانشگاه پیام نور استان تهران.
- خوشبخت، فریبا، و لطیفیان، مرتضی (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین ویژگی‌های معلم، تدریس معلم و عملکرد ریاضی دانش‌آموزان. *فصلنامه روانشناسی معاصر*، ۶(۲)، ۸۵-۹۷.
- رجبی، منیژه، و سلطانی، حسن (۱۳۹۸). اولویت‌بندی عوامل کلیدی موفقیت یادگیری الکترونیک با رویکرد AHP/CFA در دانشکده آموزش‌های الکترونیک با دانشگاه شیراز. *دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۰(۳۸)، ۲۳۷-۲۶۴.
- رشوندی، عادل، و عاشوری، هایده (۱۴۰۰). رابطه سواد اطلاعاتی و کیفیت تدریس معلمان با بهزیستی تحصیلی با نقش تعدیل‌گر راهبردهای مطالعه دانش‌آموزان. *فصلنامه مدیریت و چشم‌انداز آموزش*، ۴(۳)، ۸۱-۱۰۲.
- رنج‌دوست، شهرام، و جباری، سمیرا (۱۴۰۱). تأثیر سواد اطلاعاتی و سرمایه فکری بر عملکرد شغلی معلمان مقطع ابتدایی شهرستان میانه. دومین کنفرانس بین‌المللی تحقیقات پیشرفته در مدیریت و علوم انسانی مونیخ، آلمان - ساداتی، سیده زهرا، عنایتی، بهروز، و گرگانی، تقی (۱۳۹۰). مقایسه مهارت‌های حل مسأله، بینش پژوهشی و فرایند تدریس در بین معلمان آموزش دیده و آموزش ندیده دوره اقدام‌پژوهی. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۲(۲)، ۷۷-۹۷.
- شاه‌مرادی، نسیم (۱۳۹۵). *بررسی ارتباط بین ابعاد سواد اطلاعاتی و کیفیت تدریس در معلمان دوره دوم متوسطه منطقه زرین شهر*. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان).
- عظیمی، فاطمه، قربانعلی‌پور، مسعود، و فرید، ابوالفضل (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش مهارت حل مسأله بر انگیزش پیشرفت و شادکامی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان خوی در سال تحصیلی ۹۱-۹۰. *تدریس پژوهی*، ۱(۲)، ۳۵-۴۲.
- علیزاده، یاسمن، و جوادی‌پور، محمد (۱۳۹۳). نیم-رخ سواد اطلاعاتی استادان و تأثیر آن بر کیفیت تدریس در سطح آموزش عالی. *فناوری آموزش و یادگیری* ۵: ۱۲۱-۱۰۷.
- غلامزاده، فاطمه (۱۳۹۳). *نقش جهت‌گیری برنامه درسی معلمان بر کیفیت تدریس و نشاط تحصیلی دانش*

- Feng, L., & Ha, J. (2016). Effects of teachers' Information Literacy on lifelong learning and school effectiveness. *Eurasia Journal of Mathematics Science & Technology Education*, 12(6): 1653-1663.

- Hatlevik, O., Throndsen, I., Ioi, M., & Gudmundsdottir, G. (2018). Students' ICT self-efficacy and computer and information literacy determinants and relationships. *Computers & Education*, 118: 107-119.

- Ifinedo, E., Rikala, J., & Hämäläinen, T. (2020). Factors affecting Nigerian teacher educators' technology integration: Considering characteristics, knowledge constructs, ICT practices and beliefs. *Computers and Education*, 146, Article 103760.

- Xu, A., & Chen, G. (2016). A study on effects of teachers information literacy on information technology integrated instruction and teaching effectiveness. *Eurasia Journal of Mathematics Science & Technology Education*, 12(2): 335-346.

- Ghavifekr, S., & Rosdy, W.A.W. (2015). Teaching and learning with technology: Effectiveness of ICT integration in schools. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 1(2), 175-191.

آموزان پایه پنجم و ششم ابتدایی شهر بیرجند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند.

- محزون‌زاده بوشهری، فاطمه (۱۳۹۵). نقش میانجیگری خودکارآمدی در رابطه بین مهارت‌های حل مسأله و هوش فرهنگی. فصلنامه رویکرد نوین در مدیریت آموزشی، ۷ (۳)، ۱۹۳-۲۰۸.

- یزدانی، فریدون (۱۳۹۱). رابطه سواد اطلاعاتی با دانش، نگرش و عملکرد محیطی از معلمان دبستان. تعامل اطلاعات انسانی، ۸ (۴)، ۸۲-۹۷.

- یزدانی، فریدون و موسوی، سیده مژگان (۱۳۹۵). شناسایی وضعیت مهارت‌های سواد اطلاعاتی معلمان ابتدایی ناحیه سه شهرستان کرمانشاه. فصلنامه دانش شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات) دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال ۷۳ : ۳۹ - ۱۰.